

The scientific basis of economic, social and ecological balance and its strengthening due to technological changes, labour management, foreign experience and scientific progress are discussed in the article. The components and peculiarities of the innovative development of agrarian sector with consideration of ecological approach to the usage of all types of resources for the balance development due to the ecological innovations are grounded.

Key words: *balanced development, innovative approach, natural resources, agrarian sector, ecological approach, and ecological innovations.*

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Ключник А.В.

УДК 332.33(477.83)

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Л.І. Сахарнацька, Закарпатський регіональний Центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України

М.Я. Височанська, магістр, Львівський національний аграрний університет

Розглянуто ефективність сільськогосподарського виробництва приділено особливу увагу раціонального використанню земельних угідь. Проаналізовано структуру земельного фонду, сільськогосподарських угідь, посівних площ, сільськогосподарських культур Львівської області.

Ключові слова: *земельні ресурси, земельний фонд, сільськогосподарські угіддя, раціональне землекористування.*

Постановка проблеми: Сучасні аграрники-економісти в почали досліджувати проблему ефективності використання сільськогосподарських ресурсів і значно менше приділяють уваги забезпеченню раціонального землекористування. Проблема ефективності аграрного сектора в цілому і ефективності використання сільськогосподарських угідь зокрема, безумовно, є актуальною. Ефективність використання сільськогосподарських ресурсів залежить від рівня прибутковості аграрних підприємств, але їхні фінансові інтереси не повинні призводити до погіршення властивостей земельних ресурсів як головного засобу виробництва у сільському господарстві. Негативні зміни стану українських чорноземів, які набрали сталої тенденції за останні два десятиліття, вимагають розглядати проблему ефективності у взаємозв'язку із забезпеченням раціонального землекористування.

Аналіз останніх досліджень: Проблеми раціонального використання земель в нашій країні часто піднімаються в наукових публікаціях різними вченими, серед яких значної уваги заслуговують Ю.Д. Білик, А.М. Бобко, М.Я. Дем'яненко, О.І. Дребот, М.А. Лендел, В.Я. Месель-Веселяк, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук, М.Г. Ступень, О.І. Фурдичко, В.В. Юрчишин та ін. [9, с 6]. Сьогодні найгостріше постає питання раціонального використання земельних ресурсів.

Найважливішою складовою, яку доцільно і потрібно враховувати при

встановленні цінності земельних ресурсів, є відповідність економічних показників (урожайність, бонітет ґрунтів, крутизна схилів, віддаленість від населених пунктів тощо) прийнятим нормативам [8, с.212].

Оскільки вчені дослідники констатують, що підвищення ефективності використання земель у сільськогосподарських підприємствах забезпечують при комплексному підході з урахуванням як економічних так і природних чинників, об'єднуючи їх з метою досягнення найвищих результатів.[7, с. 5-9]

Постановка завдання: Метою нашого дослідження є вивчення проблем раціонального використання земельних ресурсів у Львівській області в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу: Варто зазначити, що Львівська область характеризується доволі вигідним географічним розташуванням, багатим природним, економічним і людським потенціалом, тому завжди залишається в центрі уваги як науковців так і широкої громадськості. На даний час в області загострилася проблема охорони і раціонального використання земельних ресурсів. Це пов'язано з тим, що в структурі народногосподарського комплексу перше місце належить аграрному сектору, який через необґрунтовані системи землеробства призвів до значної деградації ґрунтів, різкого зниження родючості земель та продуктивності сільськогосподарських культур.

Оскільки, землі сільськогосподарського призначення включають різні за продуктивністю угіддя. У складі сільськогосподарських угідь важливу функцію відновлення природних властивостей землі відіграють перелоги і багаторічні насадження оскільки з підвищенням їхньої частки підвищується якість земельних ресурсів і ефективність їх використання (рис.1) [5, с.103]. На даний час в структурі сільськогосподарських угідь Львівській області існує потреба у вилученні частки ріллі з

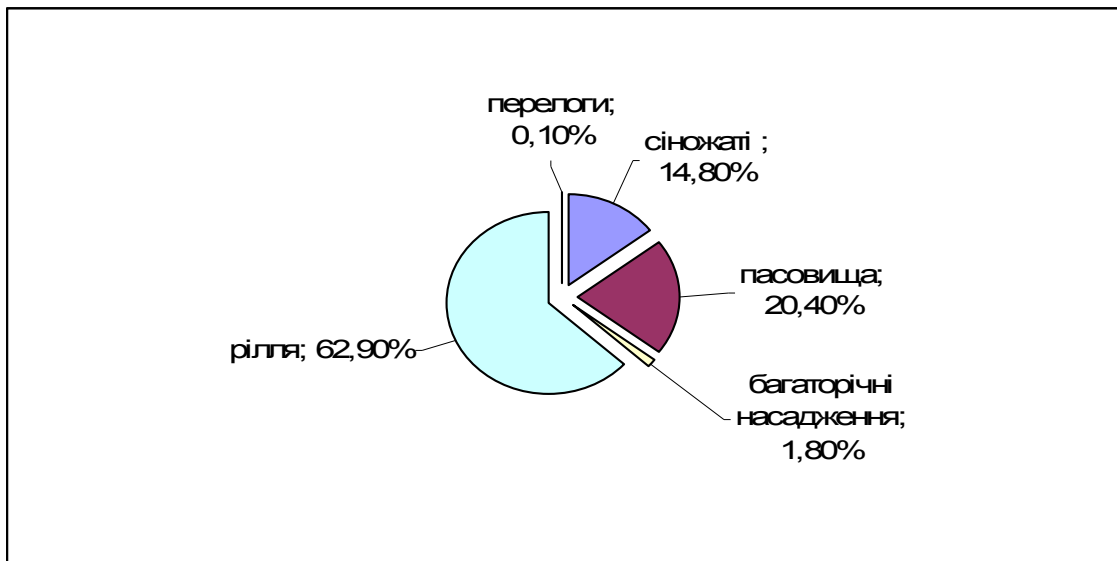

Рис.1 Структура сільськогосподарських угідь Львівській області у 2011р.[5]

Землі сільськогосподарського призначення становлять станом 01.01.2012р становлять 1293,6 тис.га. (таб.1) [5], з них сільськогосподарські угіддя становлять рілля 62,90%, пасовища 20,40%, сіножаті 14,80%, перелоги 0,10%, багаторічні насадження 1,80% (рис.1). Водночас, за роки земельної реформи в структурі сільськогосподарських угідь відбулися певні зрушення. Питома вага ріллі в площі сільськогосподарських угідь зменшилась відповідно з 76,0% у 1992 році до 62,90% у 2011 році, до того ж з'явилися перелоги загальною площею 0,10%. Отже, спостерігаються деякі позитивні тенденції у зміні структури угідь, що ведуть до зменшення розораності земель, проте вказані темпи трансформації орних земель в інші види угідь не можна визнати достатніми, суцільними по території області та збалансованими відносно виробництва сільськогосподарської продукції у необхідних обсягах.

Сільськогосподарські угіддя – земельні ділянки, які використовуються для одержання сільськогосподарської продукції (рис.1) [5,с.103]. Сільськогосподарські угіддя знаходяться, у власності, оренді постійному чи тимчасовому користуванні сіль господарських підприємств.

Необхідною умовою раціонального використання земельних ресурсів є

вдосконалення та структурна перебудова матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Основним завданням цього блоку є зниження негативного впливу на структуру ґрунтового покриття (його ущільнення) через зменшення кількості проходів сільськогосподарської техніки тощо [1, с. 71-75].

Як бачимо, з структури, що лідерами посівних площ є зернові культури 47,3%, картопля та овоче-баштанні 22%, кормові 19%, технічні 12%. (рис.2)

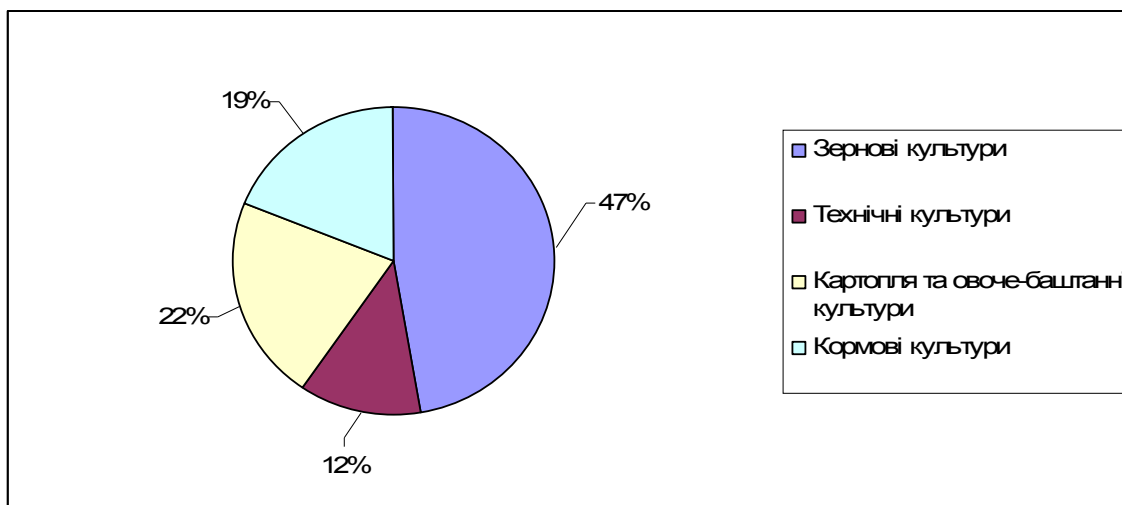

Рис.2 Структура посівних площ сільськогосподарських культур у Львівській області.[5]

На нашу думку розміщення сільськогоспо- | дарського виробництва багато залежить від при-
Вісник Сумського національного аграрного університету

родно-кліматичних умов, складу й структури сільськогосподарських угідь, класифікації ріллі за інтенсивністю використання тощо. Прогноз при цьому повинен дати науково обґрунтовані реко-

мендації з перспективної структури посівних площ з урахуванням придатності та раціонального використання земель.

Таблиця 1

Динаміка структури земельного фонду області [5]

Основні види угідь	2009		2010		2011	
	Разом тис.га.	%, до заг. площі території	Разом тис. га.	%, до заг. площі території	Разом тис.га.	%, до заг. площі території
Загальна територія	2183,1	100	2183,1	100	2183,1	100
Землі сільськогосподарського призначення	1295,3	59,3	1294,1	59,3	1293,6	59,3
Ліси та лісовкриті площі	694,6	31,8	694,4	31,8	694,5	31,8
Забудовані землі	110,3	5,1	111,7	5,1	112,2	5,1
Землі під водою	42,8	2,1	42,8	2,1	42,8	2,1
Інші землі	40,1	1,8	40,1	1,8	39,9	1,8

Земельний фонд області станом 01.01.2012р. становив 2183,1 тис.га. з них землі сільськогосподарського призначення 1293,0 тис. га. Серед них на ріллю припадає 62,90%. Крім того, на території області є ліси та лісовкриті площі 694,5 тис.га., землі забудовані 112,2 тис. га., землі під водою 42,8 тис.га. Оскільки у 2009р. забудовані землі становили 110,3тис.га. збільшились у 2010р. і становлять 1,1%. За останні три роки у структурі земельного фонду відбулися незначні зміни про що свідчать дані (таб.1) [5].

Впровадження заходів з оптимізації землекористування неможливе без оптимізації співвідношення земельних угідь. Вважається оптимальним, коли відношення дестабілізуючих способів землекористування (рілля, сади) до стабілізуючих (природні кормові угіддя, ліси, лісосмуги) не перевищує одиниці. До цього відношення не входять урбанізовані і техногенно змінені території. Тобто, розораність земель області не повинна перевищувати 40 %, а частка ріллі від площі сільськогосподарських угідь — 50 % [4].

На нашу думку ефективно раціональне землекористування має забезпечити природоохоронний, ресурсозберігаючий і відновлювальний характер використання земельних ресурсів. Раціональне землекористування передбачають реалізацію певних факторів:

- для застосування біологічних особливостей рослин з виробничим і територіальними властивостями земель потрібно найкращим заходом розмістити посіви і сформувати сівозміни з урахуванням якості угідь, їх розташування, конфігурації;

- потрібно використати не лише ефективного використання родючості ґрунтів, але і його піднесення, таким чином щоб використовувати технології, які б враховували особливості певної ділянки ріллі;

- потрібно зробити комплекс ресурсозберігаючих та природоохоронних заходів і застосувати екологічно чисті технології.

На даний час в Україні недостатньо відпрацьована нормативно-правова база з питань ви-

користання земель, охорони та відновлення родючості ґрунтів, не забезпечено ефективного ведення аграрного виробництва як у регіонах, так і в державі. Через відсутність цільових державних програм, внаслідок недостатнього фінансового забезпечення суттєво скоротилися обсяги основних видів робіт з підвищення родючості ґрунтів, корінного та поверхневого поліпшення кормових угідь, відновлення й реконструкції зрошуваних та осушуваних земель, хімічної меліорації земель, проведення комплексу природоохоронних та протиерозійних заходів. [3, с. 133].

Варто зазначити, що наслідком високого сільськогосподарського застосування земельного фонду, без певних заходів щодо охорони та відтворення як виробничого ресурсу й важливої складової навколишнього природного середовища, є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу продовольчій безпеці області.

Ефективне використання земельних ресурсів має винятково важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України. Цьому має бути підпорядковане реформування земельних відносин, на основі якого здійснено перехід до різних форм власності на землю, запроваджено платне землекористування тощо. Проте в державі поки що не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологічно безпечного використання земельних ресурсів. Протягом останніх декілька років значно зменшилась кількість внесених мінеральних та органічних добрив, що негативно впливає на якість ґрунтів, а зрештою, на ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств.[2]

Разом з тим слід відзначити, що проблема охорони землі та попередження її деградації є достатньо опрацьованою з екологічно-правового погляду. Але проблема раціонального використання сільськогосподарських земель в аграрному виробництві на сьогодні залишається досить актуальною.

Оцінка раціонального використання землі в аграрному виробництві.

вимагає, щоб кожне підприємство, кожен зе-

млевласник чи землекористувач орієнтувався на дбайливе господарське використання земельних ресурсів з найбільшою вигодою. Вимоги раціонального використання, закріплені в правових формах, набувають характеру загальнообов'язкових приписів і зводяться до: забезпечення використання сільськогосподарських угідь відповідно до цілей, пов'язаних з веденням сільського господарства або необхідністю переробки виробленої продукції рослинництва та тваринництва; захисту земель від ерозії, заболочення, засолення, підтоплення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами, інших несприятливих природних і техногенних процесів; забезпечення збереження родючості ґрунтів; консервації деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь та ін. [4. с. 200]

Зазначимо, що оцінка екологічнобезпечного землекористування в економічній сфері є підвищення ефективності суспільного виробництва завдяки раціональному використанню природно-ресурсного потенціалу земель, демографічних, природних, економічних та інших видів ресурсів, зокрема розв'язання проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва відносно до радикальних змін в аграрному секторі. В сфері екологічній потрібно виділити ті критерії, які пов'язані з раціональним використанням та охороною земель: збагачення довкілля природними ландшафтами, забезпечення техногенно-екологічної безпеки життєдіяльності людини завдяки визначенню екологічно допустимих рівнів і режимів використання земель

Висновки. Отже, проведений аналіз ефективності використання сільськогосподарських угідь у Львівській області дозволяє зробити висновки, що вони використовуються неефективно. Хоча, наведені дані за попередні роки дозволяють стверджувати, що Львівщина має резерви підвищення

конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції за певних умов застосування інтенсивних технологій у використанні земельних ресурсів. Завдяки цьому господарства всіх категорій можуть отримувати досить високі врожаї і вагомі прибутки. Головною проблемою земельного фонду області є його нераціональне використання у сучасному сільському господарстві.

Наступною проблемою раціонального використання земельних відносин є невизначене надання земель для несільськогосподарського призначення. Під час підготовки матеріалів на відчуження земель для будівництва великих об'єктів, до початку їх проектування не завжди розробляється обґрунтування доцільності відведення земель з урахуванням еколого-економічних заходів, вибору місця розміщення об'єктів і його розмірів. Усе це потребує знання методології та методики обґрунтування прийнятих рішень щодо організації використання земельних ресурсів.

Сьогодні існує гостра потреба в проведенні оцінки земельних ресурсів, яка зумовлена:

1) необхідність встановлення балансу між екологічними та економічними характеристиками земель;

2) визначенням інтересів землекористувачів;

3) визначення місця та ролі макрорегіону в співвідношенні між природними складовими і користувачами земельних угідь;

4) оцінкою ризику і безпеки;

5) запровадження реальних чинників щодо переходу на модель сталого розвитку.

В подальшому використанні раціональне використання та охоронні земельних ресурсів області велику роль повинен відігравати моніторинг земель, який передбачає систему спостережень за станом земель з певною метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відведення та ліквідації наслідків негативних процесів.

Список використаної літератури:

1. Дребот О.І. Напрями залучення інвестицій у землекористування / О.І. Дребот // Економіка та управління АПК: [зб. наук. праць]. – Біла Церква: БНАУ, 2011. – Вип. 6(89). – С. 71-75.
- 2...Єрмаков О.Ю. Розвиток регіонального ринку оренди сільськогосподарських земель / О.Ю.Єрмаков, А.В. Кравченко // Економіка АПК. - 2007. – №6. – С.10-14.
3. Лендел М. А. Земельні ресурси Карпатського регіону: проблеми використання, відтворення і охорони / Лендел М. А., Р. А. Романович. – Ужгород : Карпати, 2007. – 254 с.
4. Русан В. М. Економіка раціонального сільськогосподарського землекористування / В. М. Русан. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 200 с.
5. Статистичний щорічник Львівської області за 2011 рік / Головне управління статистики у Львівській області. – Львів. – 2012. – ч.2.- с.103.-115-120.
6. Сучасний стан земель, що використовується в сільському господарстві / [Електроний ресурс]. – Доступний з <http://www/lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/229/63.pdf>
7. О.І. Фурдичко Земля як природний ресурс – найважливіший об'єкт у виробництві сільськогосподарської і лісгосподарської продукції / М.Х. Шершун // Вісник аграрної науки. – 2011. – №8. – С. 5-9.
8. Щурик М. В. Екологічні аспекти підвищення ефективності використання земельних ресурсів Карпатського регіону / М. В. Щурик // Регіональна економіка. – 2006. – № 1. – С. 212-21

Рассмотрены эффективность сельскохозяйственного производства уделено особое внима-

ние рациональному использованию земельных угодий. Проанализирована структура земельного фонда, сельскохозяйственных угодий, посевных площадей, сельскохозяйственных культур Львовской области.

Ключевые слова: земельные ресурсы, земельный фонд, сельскохозяйственные угодья, рациональное землепользование.

We consider the efficiency of agricultural production given special attention rational use of land. The structure land resources, agricultural land, acreage, crop Lviv region.

Keywords: land, land fund, farmland, sustainable land use.

Дата надходження до редакції: 20.04.2013 р.

Рецензент: д.е.н. Дробот О.І.